AMERIKA ESPERANTISTO

AMERICAN ESPERANTO MAGAZINE

Esperanto Information in Encyclopedias

Ups & Downs of Moscow and Esperanto

Du Notindaj Memortagoj por Esperanto

Ĉarlatana Lingvoscienco Stalin, Lapenna, k.a.

MAY-JUNE 1957

AMERICAN ESPERANTO MAGAZINE
(Amerika Esperantisto)

Official bimonthly publication of the
ESPERANTO ASSOCIATION OF NORTH AMERICA, Inc.
114 West 16 St., New York 11, N. Y.

CONTENTS – ENHAVO

Bildo sur kovrilo: *Kurioza fenomeno en* Glacier National Park *(Nacia Parko de Glaciejoj) estas* Trick Falls *(Mistifika Akvofalo), kiu defalas de altaj rokoj dum pluva sezono (vidu la bildon), sed defalas nur duone de tiu alteco tra granda truo en la rokoj, kiam ne estas tiom multe da akvo.*

Subscriptions in the United States and Canada: $3.00 per year.
Jarabono eksterlande por kalendara jaro: $1.50 aŭ egalvaloro.
Gratis to Members of the EANA.

Regular Membership in EANA – $5.00 per year. Patron – $10.00.
H. S. or College Student & Armed Forces – $3.00 per year.
Sustaining Board – $3.00 or more per month.

AMERIKA ESPERANTISTO

Vol. 71 MAY-JUNE 1957 Nos. 5-6

ESPERANTO IN ENCYCLOPEDIAS

A brief, but comprehensive survey of the current editions of American and British encyclopedias.

Scholarly Encyclopedias

The Encyclopaedia Britannica features in its 1957 edition a new article on *Universal Languages*. The treatment of Esperanto is brief, but accurate. For further information the article refers readers to *Esperanto: The World Interlanguage* by G.A.Connor et al. The article was written by Professor Ralph Dornfeld Owen, of Temple University, Philadelphia, who was a Fulbright Professor at the University of Marburg, Germany, in 1954-1955. In previous years, the Britannica had used an unsigned article, reprinted without change year after year, until it had become quite obsolete.

The Encyclopedia Americana contains a three-column article on *Esperanto* by Dr. William Solzbacher, Past President of the Esperanto Association of North America. This is probably the most detailed article on the subject in any encyclopedia, in any language. It describes the structure of Esperanto andincludes chapters on the "Growth of the Language", "Occasions Calling for the Use of an International Language", and "Modern Uses of Esperanto". The article also summarizes the history of the Esperanto Association of North America. It has been reprinted without change for a number of years and would benefit from being brought up-to-date.

Chambers's Encyclopaedia contains a fairly extensive article on *Languages, Artificial*, by Dr. William E. Collinson, Professor Emeritus of the University of Liverpool. Books recommended for further reference include Montagu C. Butler's *Step by Step in Esperanto* and the Esperanto dictionaries by Millidge and Fulcher and Long. Some parts of the article are not quite up-to-date in the current edition. The article concludes: "It is for the future to decide whether to develop the going concern Esperanto or start again from the beginning."

Collier's Encyclopedia, of 1957, contains a fairly extensive article on Esperanto by Dr. André Martinet, a former Professor of Linguistics at Columbia University, now again at the Ecole des Hautes Etudes in Paris. The article is accurate, though very incomplete when it comes to the practical uses of Esperanto.

The Columbia Encyclopedia deals with Esperanto very summarily under *Universal Language*. The information is accurate, but much too scanty.

The Jewish Encyclopedia, published in 1925, contains an interesting and rather detailed article on Zamenhof by Rabbi Isidore Harris, of the West London Synagogue.

The New International Year Book, published by the Funk and Wagnalls Company (and just out for 1957), contains every year a detailed

article (about 1,200 words) about Esperanto, its teaching, and its practical uses throughout the world. For the past nine years these articles have been compiled by Dr. William Solzbacher; before him, the late Professor Edwin L. Clarke, of Rollins College, did the job. On a year-to-year basis, the articles in The New International Year Book provide a comprehensive and reliable picture of Esperanto progress. The New International Year Book was originally designed to provide annual supplements to *The New International Encyclopaedia*, last published in 1923. This encyclopedia contained an excellent and detailed article about Esperanto (more than one page).

Popular Encyclopedias

The World Book Encyclopedia, 1957 edition, has an article on Esperanto by Prof. Ivor A. Richards, of Harvard. It is short, but good, and contains a reference to the Esperanto Association of North America.

The New Standard Encyclopedia, 1954 edition, has a very short article on Esperanto. It is accurate.

Everyman's Encyclopaedia, 1950 edition, contains a fairly long and detailed article on Esperanto. Some parts are excellent, others are a little outdated. The article contains a reference to the British Esperantist Association.

The American People's Encyclopedia, of 1955, offers a rather long article on Esperanto. Some parts are very good, others are not quite accurate. There are bibliographical references to Professor Herbert N. Shenton's "Cosmopolitan Conversation" and to E. D. Durrant's "The Language Problem."

Hutchinson's Twentieth Century Encyclopedia, of 1955, has an article on Esperanto, which is very short, but good.

The American Family Encyclopedia, of 1948, has a very short article on Esperanto. It is generally accurate, but contains such outdated information as that "it (Esperanto) is controlled by an international academy and committee at Paris."

The New Modern Encyclopedia, of 1949, contains an article on Esperanto which is almost word for word identical with that in the American Family Encyclopedia, except for the last sentence, which reads: "Before World War II, it was controlled by an academy and committee at Paris."

The World Scope Encyclopedia, 1955 edition, has a good article about Esperanto, obout one column long, accurate, and unbiased.

The Nuttall Encyclopaedia, 1956 edition, gives Esperanto just five lines. The piece is accurate as far as it goes.

The Lincoln Library of Essential Information, of 1949, deals with Esperanto under "Universal Language". The item is short and not very clear.

The Columbia-Viking Desk Encyclopedia, of 1953, gives Esperanto just a few lines under *Universal Language*, calling it "the only one even moderately successful."

The Basic Everyday Encyclopedia has an 8-line paragraph on Esperanto. It is accurate as far as it goes.

The Ready Reference Encyclopedia includes a short article on Esperanto. It contains no errors, but is so general that it will never require revision.

The Library of Universal Knowledge contains a very brief item on Esperanto.

The Funk & Wagnalls New Standard Encyclopedia Year Book (just out for 1957), has every year a short article (about half a column) about Esperanto, based on the article in The New International Year Book.

Juvenile Encyclopedias

The Britannica Junior, 1957 edition, explains in its Ready Reference Index what Esperanto is. It does not have a feature article on the subject.

The Oxford Junior Encyclopaedia, of 1957, contains an article on *International Languages*, which gives very few facts about Esperanto and shows bias.

Compton's Pictured Encyclopedia, 1957 edition, has a short, but very good article on Esperanto. It gives one stanza of *La Espero* (with English translation) as an example of what the language looks like.

The Book of Knowledge, 1943 edition, devotes a little over one column to Esperanto. The story is well told and in general accurate, although several names and quotations contain misspellings.

Conclusions

Most encyclopedias and similar reference works published in the English language make a praiseworthy effort to provide their users with accurate and unbiased information on Esperanto. A majority of them do this under the heading "Esperanto", but a few continue to lump Esperanto together with various schemes and language projects under such headings as "universal languages", "international languages", or "artificial languages". Some encyclopedias give a considerable amount of space to articles about Esperanto; others try to give the essential facts in too condensed a form to permit adequate treatment. In general, however, coverage is a great deal more satisfactory now than it was ten or twenty years ago.

In Brazil, interest in Esperanto is livelier than ever, and effective teachers and lecturers are in great demand. In the border area of the States of Paraná and Santa Catarina, for instance, Senhor Carlos Geiser is at present teaching Esperanto classes on both banks of the Rio Negro: in the city of Rio Negro, Paraná, and in the city of Mafra, Santa Catarina. At Rio Negro, he frequently speaks about Esperanto on the radio. On a recent trip to Florianópolis, the State Capital of Santa Catarina, he lectured on Esperanto at the Catholic Youth Center, in the Presbyterian Church, in the Baptist Church, and at the Lira Tennis Club. At Curitiba he lectured on the same subject at the Literary Society.

An International Conference of People's Colleges and Adult Schools is to be held in Paris from July 30 to August 2, 1957, at the headquarters of UNESCO. Esperanto, English, French, and German will be admitted in reports and discussions, but translations will be made only into Esperanto. The conference will take place simultaneously with an Esperanto conference preceding the Universal Esperanto Congress in Marseille. The Preparatory Committee is headed by Pierre Petit, President of the French Esperanto Association. Receptions for the delegates will be held at the Paris City Hall and at the French Ministry of Education.

ESPERANTO IN ACTION AROUND THE WORLD

Mayor F. J. Kitts of Wellington, New Zealand, in opening the 22nd Annual Esperanto Congress of the New Zealand Esperanto Association last December 28, declared that "the Esperanto movement is one of the really worthwhile organizations in the world" and that "great benefits will accrue to the world if Esperanto is adopted as a second language by the entire human race."

The French port city of Le Havre, where many trans-Atlantic liners land, will soon have a Zamenhof Street, in honor of the author of Esperanto according to a recent decision of the city council.

In Spain the periodical *Documenta*, published by the Government's General Direction of the Press for the information of newspaper editors, radio program managers, and various government officials, recently devoted almost an entire issue (17 out of 20 pages) to a "Facts about Esperanto" feature. It was informative, diversified, and very favorable to Esperanto.

The International Police Esperanto League, which is being reorganized at present, with headquarters in Hamburg, Germany, has published its first bulletin, containing, among other information, the names and addresses of about one hundred Esperanto-speaking police officers in 19 countries.

The Bern-Lötschberg-Simplon Railroad, in Switzerland, whose trains run through some of the most breathtaking scenery in the Alps, has just published a new folder with text in Esperanto as well as in English, Spanish, and Italian. Write for it to BLS, Genfergasse 11, Bern, Switzerland. The railroad has frequently used Esperanto in its publicity and promotion. Its last major folder printed only in Esperanto came out two years ago.

The "Index Translationum" of UNESCO (the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) contains in its eighth volume, just published, a complete bibliography of translations into Esperanto which have appeared from 1945 to 1955.

The Industrial Union of the Chemical, Paper, and Ceramic Industries in the German Federal Republic has on the agenda of its forthcoming triennial convention, scheduled to be held at Hamburg, a resolution proposed by its Achern District, to the effect that "the Governing Board of the Industrial Union be instructed to promote the study and use of the world communication language Esperanto in labor union circles, and to support to the greatest possible extent organizations devoted to this purpose."

In Iran, the Abadan Esperanto Society, recently founded in this center of the oil industry, has 36 members and has applied for affiliation with the British Esperanto Association. Since this is not possible under the BEA constitution, the Council of the association decided to accept the society in Iran as an Associated Group.

In the far-away mountain Kingdom of Nepal, where Buddha was born more than 2,500 years ago, the Bikshu Anuruddha, otherwise known as the Reverend R. Petri, of Örebro, Sweden, represented the Buddhist Esperanto League at a recent conference of the World Fellowship of Buddhists held at Katmandu, the capital. At the conference, the Committee on Propaganda and Publications adopted a resolution containing the following reference to Esperanto: "Certain books of Buddhism, as distinct from Scriptures, might well be made available in other languages... In this connection Esperanto should be regarded as a language for translation purposes, and it is recommended to those countries with special language difficulties."

The Universal Masonic League, which has frequently used Esperanto in its work of cooperation among Free Masons of different Grand Lodges and countries, will feature a special Esperanto Meeting at its next Congress to be held at Brussels, Belgium, in August-September 1958, at the time of the Brussels World's Fair. The Esperanto Committee of the Belgian Section is in charge of preparations.

The International Catholic Information Office (*Internacia Katolika Informejo*), with headquarters in the Netherlands, which replies in Esperanto to inquiries on religious matters, reports that up to January 1, 1957, it had received a total of 2,382 inquiries from 69 countries. In 1956, 58 inquiries were received from iron curtain countries, and for the first time since World War II there were inquiries (three of them) from the Soviet Union.

An Esperanto Street is scheduled to be dedicated in August in Knittelfeld, Austria.

A youth hostel in the highest part of the Black Forest, near Lake Titisee, in Southwestern Germany, was host to an International Esperanto Youth Conference in April 1957. The conference was supported by a government subsidy.

The British city of Watford and the German city of Mainz have been making further progress in the use of Esperanto for their cooperation (described in the American Esperanto Magazine of September-October 1956 and January-February 1957). The *Watford Observer* of February 15, 1957, reported: "Hats off to Aldermen E. C. Amey and L. W. Edwards and their wives. They are taking the link between Mainz and Watford so seriously that they are putting in some homework. When the Watford Council delegation visited the German city, the two Aldermen were struck by the fact that two of the party, Mr. H. Jackson and Miss I. Tunstall, were able to converse fluently with the Lord Mayor of Mainz and his wife – in Esperanto. So now the Aldermen are studying the language with Mr. Jackson..."

The President of France, René Coty, has accepted the protectorate over this year's Universal Esperanto Congress, to be held at Marseille in August. Prime Minister Guy Mollet, several Cabinet members, one former Prime Minister, and four Members of the French Academy are among the members of the Honorary Committee of the Congress.

An international radio program in Bilbao, Spain, on the air from 11:00 PM to midnight every Sunday, uses six languages including Esperanto. From 11:35 to 11:50 the program is now entirely in Esperanto. From 11:50 to midnight, news is broadcast in Spanish, English, and Esperanto. The Bilbao broadcasts go over medium wave only. Shortwave broadcasts in Esperanto are now featured 4 times a week from Berne, Switzerland; 3 times a week from Rome, Italy; weekly from Rio de Janeiro and São Paulo, Brazil, Guatemala City, Guatemala, and Vienna, Austria; once a month from Tangier, Morocco.

Most Americans have long ago forgotten all they ever knew about the "Wobblies" (Industrial Workers of the World), who made a lot of news before and during World War I. It is little known that a few remnants are still left here and there, and it comes as a surprise that one IWW publication, "General Strike for Industrial Freedom", was recently printed in Japan in a 61-page Esperanto translation.

April 14, 1957, the fortieth anniversary of the death of Dr. L. L. Zamenhof, author of Esperanto, was commemorated in a number of countries by special ceremonies and radio programs. In Germany, for instance, both the North German Broadcasting Company, with headquarters at Hanover, and the Free Berlin Radio featured Zamenhof programs.

"The Gospel through Esperanto" *(La Evangelio per Esperanto)* is a monthly radio program broadcast over the Hilversum station under the sponsorship of the Netherlands Christian Radio Society (NCRV).

"Esperanto and Interlingua Compared"

Esperantists will welcome this study, which compares Esperanto point by point with Interlingua. We quote the following from the Foreword of the study signed by several university professors, whose names are probably known to the members of EANA: "We . . . believing we fulfil a need felt not only by users and supporters of Esperanto throughout the world but also by many other persons who are simply interested in the relative merits of theoretical projects for an auxiliary language for international use, present a comparison of Esperanto and Interlingua prepared by Mrs. Ivy Kellerman Reed, whose qualification is evidenced by her doctorate from the University of Chicago for work in the departments of comparative philology and classical languages, and by the fact that she is well versed in Esperanto, being the author of Esperanto textbooks and translations." You will wish to add this to your Esperanto library not only for its intrinsic interest but also to have at hand a scholarly answer for those acquaintances who may ask you what the project called Interlingua is like. Its table of contents lists Introduction, 21 grammatical topics, and summary of the comparison. 36 + x pages, mimeographed, in flexible binder. $2 postpaid. Available from: *Esperanto Association of North America, 114 W. 16th St., New York 11, N. Y.*

ESPERANTO IN THE SCHOOLS

At the University of Valencia, Spain, where in the past year Esperanto was taught experimentally to medical students, three Esperanto classes were in operation during the current academic year: one at the Institute of Languages, and two at the Medical School, one for medical students, the other for nurses. Dr. Ernesto Tudela Flores is instructor.

The Catholic Teachers College for Women in Tilburg, Netherlands, has introduced Esperanto as a regular part of the curriculum in the first and second year, as an elective subject in the third and fourth year. 60 students are currently enrolled in Esperanto classes.

The famous Berlin radio station RIAS (Radio in the American Sector) devoted one of its school programs in October 1956 to Esperanto.

Two elementary schools at Tailfingen, Germany, the Lammerberg School and the Luther School, have introduced Esperanto as an optional subject in the seventh and eighth grades.

In Japan the High School of Ikuno, in the Osaka District, features an Esperanto class conducted by one of its teachers, Rinzo Okumura.

In Montevideo, Uruguay, the Sixth American Congress of Educators, held in January 1957, adopted a resolution recommending the study of Esperanto to all teachers because of the great usefulness of the language for international relations. The resolution mentioned the 1954 UNESCO resolution on Esperanto, also adopted at Montevideo.

In Rome, Italy, an Esperanto class with 30 students, many of them teachers, is running at the People's University. There is also an Esperanto class for ten teachers at the Giosuè Carducci Elementary School.

At the High School of Confolens, in the Charente region of France, 60 students are enrolled in an Esperanto class.

At Hexham, England, 25 students and one teacher are studying Esperanto at the Northern Counties Domestic Science Training College.

In Hamburg, Germany, where Esperanto has been taught for a number of years at the Municipal Evening School for Commerce and Foreign Languages, six Esperanto classes are in operation in the current academic year. Four of these are conducted by A. Weide, two others by H. Wielgus.

In Morocco a campaign is under way for petitioning the Sultan, Mohammed V, through the Minister of Education, to insert in the regulations for examinations requiring the knowledge of a foreign language a provision that 4 additional points be given candidates proving they know Esperanto.

A business school in Sabadell, Spain, now has 27 of its students enrolled in an Esperanto class.

In New Jersey, Esperanto classes were held during the fall and spring terms at the following Adult Education Schools: Belleville, Bound Brook, East Orange, Elizabeth, Livingston, Millburn, Newark, Orange and Passaic. The courses were sponsored by the New Jersey Esperanto Association.

ESPERANTO IN THE UPS AND DOWNS OF MOSCOW LINGUISTICS AND POLITICS

(Part III of an analysis of the Soviet's 'new look' concerning Esperanto.)

In the Soviet Encyclopedia

In 1934, less than two years before Stalin suppressed all Esperanto activities in the Soviet Union, Volume 64 of the Great Soviet Encyclopedia contained an article on Esperanto by E. Drezen. After some general information about the language, its origin, history, and practical uses, it stated:

"In the USSR there exists since 1921 the Esperanto Association of the Soviet Republics, which publishes journals in Esperanto – *Bulteno de CKSEU* (Bulletin of the Soviet Union Esperanto Association) and *Internaciisto* (The Internationalist), and in Russian, *Mezhdunarodnyi Yazyk* (International Language) – and also literature such as textbooks, books originally written in Esperanto, and translations. Organizations affiliated with the Association exist in all large cities of the USSR. In 1921 an International Workers' Esperanto Association was established under the name of *Sennacieca Asocio Tutmonda* (SAT). In 1929 a split occured in SAT between its revolutionary part, standing on the positions of the Communist International, and the opportunists. Revolutionary organizations are functioning at present in 13 countries, including Japan and America. Eleven revolutionary labor journals are published in Esperanto. In 1930 a Center of International Workers' Liaison through Esperanto was founded in Berlin under the name of PEK (Proletarian Esperanto Correspondence). Prior to its dissolution by the Hitler Government, it numbered as many as 600 branch offices (80 in the Soviet Union)."

The encyclopedia mentions two organizations which deserve some attention in connection with the fate of Esperanto in the Soviet Union: SAT and PEK.

In his interesting publication, "Early Soviet Theories in Communication" (Center for International Studies, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass., 1956), George P. Springer, of the Human Relations Area Files, Inc., writes (pp. 11-12): "Drezen's account... differs from that recently given by William Solzbacher (Esperanto and the Iron Curtain, American Esperanto Magazine, 1951)... Drezen states that a Leftist Universal Non-National Association (SAT) was formed in 1920-1921 with headquarters in Paris and branches in Leipzig and Moscow, that this organization henceforth helds its own congresses and published a weekly ... which, incidentally, on occasion served as a replacement for the prohibited Communist press in the early days of the German Weimar Republic. From this it would appear that SAT as well as its weekly were sponsored by the Comintern..."

SAT and Communism

There is no contradiction between the two versions. Springer used as his principal source of information Drezen's *Osnovy Yazykoznaniya, Teoriya i Istoriya Mezhdunarodnogo Yazyka* (Moscow, 1929), a book in Russian, which was aimed at impressing the leading circles of the Soviet Union and would, naturally, refrain from mentioning organizations

which had been dissolved on orders from the Kremlin.

The relationship between SAT and Communism was much more complicated than it appears from Springer's monograph. SAT's founder, Lanti (his real name was Eugène Adam), was an Anarchist who learned Esperanto during World War I, joined the French Communist Party after the war, became thoroughly disillusioned with the Communist regime on a visit to the Soviet Union, and quit the Communist Party in 1928. During the 7 or 8 years which he spent in the Communist Party, he rendered valuable services to Moscow, but also created great trouble for the Kremlin.

Before World War I, there had been a radical Esperanto organization, completely outside the neutral Esperanto movement, under the name of *Paco-Libereco* (Peace-Liberty), and later *Liberiga Stelo* (Star of Liberation). Its members, not very numerous, called themselves *ruĝuloj* (Reds) and consisted of various brands of Socialists, Social Democrats, Anarchists, Syndicalists, currency reformers, and labor union promoters. Its leaders used strange pen names such as *Fi-Blan-Go* (Fernand Blangarin), *Verama* (Paul Berthelot), *Tagulo* (H.Hyams), and published translations of the writings of Lassalle, Kropotkin, Liebknecht, and also Jack London and Victor Hugo.

Not "International", but "Non-national"

At the end of World War I, Lanti, a man of considerable ability and intelligence, became editor of the French labor periodical *Le Travailleur Espérantiste* and made it the starting point for a worldwide organization which pulled the threads of the pre-war movement together again, and grew into SAT. Lanti launched a series of articles under the title *For la neŭtralismon,* appealing to workers to have nothing to do with the neutral Esperanto movement, but to use the language in the service of the class struggle. Anyone accepting the principle of the class struggle was supposed to be welcome. The organization of SAT was *not* "international", i.e. based on the cooperation of the labor Esperanto organizations in the different countries, but *sennacieca* (non-national), disregarding nationalities and boundaries altogether. At first, this was greatly to the advantage of the Communists, because Lanti, a member of the French Communist Party, was running the show. Most of the articles in the SAT publications, though not all of them, followed the Communist line, and Lanti tolerated no criticism of the Soviet Union. If the organization had been based on the national workers' Esperanto organizations, most of which were controlled by Social Democrats, the situation would have been different.

As far as the Soviet Union itself was concerned, Lanti's "non-national" principles of organization were never applied strictly. Since Soviet members of SAT could not pay their dues, magazine subscriptions and book orders directly to Paris or Leipzig, where SAT had its main offices, and since any activities which they might wish to undertake had to be approved by Moscow, the Soviet Union Esperanto Association (SEU), run by Drezen and supervised by the Soviet Communist Party, served as an intermediary. Payments made to Moscow could not be transferred to Paris or Leipzig regularly, but transfers had to be approved from case to case. Permissions were granted infrequently and for limited

amounts only, with the result that funds belonging to SAT accumulated rapidly in Moscow. It is easy to see how, by granting or refusing permission for the transfer of such funds, and by alternating generosity and niggardliness as to the amounts authorized, the Soviet authorities were in a position to exercise considerable pressure on SAT.

In 1923, at the SAT Congress in Kassel, Germany, the Soviet members of SAT, led by Drezen, Jodko, Incertov, and by Pal Robicsek, who had been People's Commissar of Post, Telegraph and Telephone in the shortlived Hungarian Soviet Republic of 1919 and was living as an exile in Moscow, proposed that SAT should apply for affiliation with the Communist International. Lanti opposed the proposal, and the Soviet members withdrew it. It was a rather unusual experience to see a member of the French Communist Party defeat a proposal originating in Moscow; but at that time the Communist Parties had not yet become as monolithic as they were later, in the Stalin era.

Congress in Leningrad

The climax of Soviet friendliness to SAT was reached in the summer of 1926, when the Sixth Congress of SAT was held in Leningrad, with about 400 delegates from 14 countries in attendance. The Soviet People's Commissar of Education, Anatol Lunacharsky, long a friend of Esperanto, was its Honorary President. The Soviet postal administration issued two commemorative stamps in honor of the Esperanto Congress, with text in Esperanto: *Poŝto USSR - SAT - VI Internacia Proletaria Esperanto-Kongreso - 1926*. One was a 7-kopeck, the other a 14-kopeck stamp.

These were not, however, the first postage stamps with Esperanto text issued in the Soviet Union. A set of two stamps honoring the alleged Russian "inventor of radio", Popov, had been published in 1925, calling Popov in Esperanto the *inventisto de radio*. Another Soviet commemorative stamp was issued on the occasion of the fortieth anniversary of Esperanto, in 1927. This 14-kopeck stamp featured the portrait of Dr. L. L. Zamenhof, author of Esperanto, the Green Star (symbol of the Interlanguage), and the word ESPERANTO in huge letters. The Soviet postal administration also issued official postal cards and envelopes with text in Russian and Esperanto: *Pochtovaya Kartochka s oplachennym otvetom – Poŝta Karto kun afrankita respondo* (postal card with prepaid reply) and *Zakrytoe Pismo – Fermita Letero* (sealed letter).

The Soviet government used Esperanto for some time in technological standardization studies. The Soviet Association for Cultural Relations with Other Countries (VOKS) and several educational and scientific institutions issued publications in Esperanto. For more than five years, beginning in 1926, a Soviet Ukrainian educational journal published every month a four-page or six-page summary of its articles in Esperanto under the title *La Vojo de Klerigo*. The Esperanto edition was not only distributed throughout the world, but also served as a basis for translations into French and German. It appeared in Kharkov. For several years, a similar Esperanto publication appeared in Moscow under the title *Soveta Pedagogia Revuo* and, later, *Soveta Pedagogia Biblioteko*.

Atheist Propaganda via Esperanto

The government-sponsored atheist organization in the Soviet Union issued a magazine in Esperanto entitled *Antireligiulo* (The Antireligious

One) as well as a large number of pamphlets such as Lenin's "On Religion", Bukharin's "The Finance Capital under the Pope's Cloak", Lukachevsky's "Marx and Engels on Religion", Shineman's "War and Religion", Jaroslavsky's "Answers to Atheists outside the Soviet Union".

Various other organizations in the Soviet Union, for instance, the Proletarian Stamp Collectors, also used Esperanto. A philatelic journal in Esperanto, *Radio de Filintern,* was published in Moscow.

Crisis in SAT

In the meantime, SAT was passing through a number of crises. In 1924-1925 the Anarchists quit the organization, complaining that Lanti did not permit any criticism of the Soviet Union and of Communism in the SAT publications. They established their own organization with a newspaper called *Libera Laboristo* (The Free Worker). The number of those who quit SAT at that time was not large, but their criticism was very vocal and expressed, at least in part, a discontent shared by many of the Socialists and Social Democrats of various brands who constituted a majority of the rank and file membership. In 1926 the Austrian Labor Esperanto League, one of the best organized groups of its kind and an affiliate of the Austrian Social Democratic Party, launched an Esperanto newspaper *La Socialisto*, which attracted support and subscriptions abroad and was highly critical of the pro-Communist SAT leadership. At about the same time, the Soviet authorities stopped the transfer of SAT funds from Moscow to Paris and Leipzig, causing a financial crisis at SAT headquarters. By that time, Lanti's disillusionment with the Soviet Union and with Communism was well under way. In 1927, at the SAT Congress at Göteborg, Sweden, he accepted an agreement with the national labor Esperanto organizations, many of which were controlled by Social Democrats. In 1928 he published a pamphlet, *La Laborista Esperantismo,* in which he propounded ideas which were bound to provoke violent protest in Communist circles (and less violent protest in Social Democratic circles). In the same year he resigned from the French Communist Party.

SAT, which had been a "non-partisan" organization led by a Communist, was now a "non-partisan" organization led by an ex-Communist. It was inevitable, therefore, that the Communists would try to get rid of Lanti and to capture SAT. They organized a "revolutionary SAT opposition", took over those national labor Esperanto organizations which they were able to control, sponsored "unity committees" in others, established a Liaison Office of the Revolutionary SAT Opposition in Berlin, and finally, when they failed to seize control of SAT at the SAT Congresses of Leipzig (1929), London (1930), and Amsterdam (1931), founded a new organization called IPE (*Internacio de Proleta Esperantistaro,* Proletarian Esperanto International) in 1932. It claimed to have 14,000 members: 8,000 in the Soviet Union, 2,000 in Germany, 800 in France, 500 in Bulgaria, 400 in China, 300 in Britain, 200 in the Netherlands, 150 in Japan, 100 in the United States, the rest in other countries.

In 1933, there was another split in SAT: A number of Social Democrats, led by the national labor Esperanto organizations in Austria, Hungary, Czechoslovakia, and Finland, established the Socialist Esperanto International (ISE, *Internacio de Socialistaj Esperantistoj*), with headquarters at Vienna (later Amsterdam). Some of the largest national labor

Esperanto organizations under Social Democratic leadership, however, remained loyal to SAT, among them the Dutch association (with over 3,000 members) and the Swedish federation (with over 1,400 members). There was a three-way split in France, where the majority remained in SAT, while substantial minorities joined IPE and ISE.

The first headquarters of IPE in Berlin became a victim of the Nazis. New temporary headquarters were set up at Amsterdam, and a newspaper *Sur Posteno* (On Guard) appeared in Moscow, later in Amsterdam, and, finally, in London. In August 1934 an IPE Conference at Lille, France, decided to establish an IPE Office at Leningrad and to call upon all members of labor Esperanto organizations, regardless of membership in IPE, SAT, or ISE, to cooperate in the Moscow-sponsored PEK (Proletarian Esperanto Correspondence) project.

The Great Purge

It is not certain whether the Leningrad IPE Office ever existed, except on paper. Strange things happened in the Soviet Union in 1935, 1936, and 1937. The Soviet Union Esperanto Association (SEU) became increasingly isolated from the outside world, even from the Communist-controlled IPE organization. At one time two editions of *Sur Posteno* were published simultaneously: one in Moscow for the Soviet Union, one in Amsterdam for the rest of the world. Drezen and other leaders disappeared mysteriously in the Great Purge of 1936-1938. Soon all Esperanto activities in the Soviet Union were at a standstill. SEU was never formally dissolved: It disintegrated into thin air. Outside the Soviet Union, IPE died more slowly. Some remnants were still left when World War II broke out. But already in 1938 the Year Book of the Universal Esperanto Association listed IPE with the remark "address unknown". This does not mean that there were no Communists left in the Esperanto movement. After Lanti had withdrawn from active leadership in SAT in 1933, some Communists began to trickle back into the organization, joining a small number of others who had never left.

The Proletarian Esperanto Correspondence (PEK) was a flop almost from the beginning. Its "600 branch offices, including 80 in the Soviet Union", about which Drezen boasted in the Soviet Encyclopedia, were undoubtedly started by people interested in direct person-to-person correspondence providing an opportunity to break through the wall of isolation. When they found out that the new system of "collective" correspondence meant severe Communist Party scrutiny and control, their enthusiasm cooled off rapidly. When under the growing Stalin-Beria-Vishinsky terror *any* contacts with foreign countries became suspect, and when the hundreds of thousands of Soviet citizens who became victims of firing squads and slave labor camps included not only real opponents of the Communist dictatorship, but many others, even persons who considered themselves good Communists, the silence of the cemetery settled over what had once been the vigorous and powerful Esperanto movement of the Soviet Union. The old game of beating the censor had become both impossible – because of the impenetrable wall surrounding the Stalin empire, and undesirable – because Soviet citizens were now risking not just trouble, but their necks, by even the most harmless contacts with the West.

(To be continued.)

LA ESPERANTO-STUDANTO

Bonan Apetiton!

Edzo kaj edzino eniras restoracion por tagmanĝi. Ili sidiĝas ĉe tablo kaj prenas manĝokarton por elekti siajn manĝaĵojn.

Ŝi: Ho, mi estas tre laca. Tiom da aĉetado en unu mateno. Tiom da energio oni devas elspezi nuntempe por aĉeti ion. Nu, kara, kion vi manĝos?

Li: Mi sentas min sufiĉe malsata. Mi opinias, ke por komenci, mi havos agarikan supon.

Ŝi: Atentu kara. Memoru, ke ni ambaŭ devas iom dieti. Do, elektu prudente. Eble buljono estas pli bona.

Li: Nu, bone, buljono, sed poste mi nepre intencas manĝi kotleton kun bakita terpomo naĝanta en butero, pizojn en kremo, kaj kelkajn bulkojn.

Ŝi: Momenton kara, ĉu vi ne troas iomete? Ĉu vi scias kiom da kalorioj estas en tia manĝo? Terure, terure! Tamen, se vi insistas, manĝu tiom. *Mi* havos omleton. Sed kiaj legomoj kun tio? Mi supozas, ke spinaco estas plej bona... tamen,spinaco... spinaco... ne, mi ankaŭ havos terpomojn kaj asparagon en kremo, kaj... salaton. Salato estas bona por la figuro.

Li: Kaj kian deserton vi ŝatus havi? Eble gelatenaĵon?

Ŝi: M-m-m-m, ĉar mi manĝos nur omleton, certe mi rajtas elekti bongustan deserton. Eble fragojn kun kremo, aŭ ĉokoladan pudingon, aŭ kokosan kremtorton, aŭ...

Li: Atentu la kaloriojn, kara edzineto mia! Ha, mi ĵus rememoras. Jen en mia poŝo mi havas ion, kio eble interesos vin. Antaŭ ol vi decidos, kiun deserton elekti, eble vi devas rigardi ĉi tiun foton de vi – pasintsomere dum vi portis pantalonon!

Ŝi: Ho, vi... vi... mizerulo! Vi venkas... vi venkas. Mi restos sen deserto... sen deserto... sen....

Hearty Appetite!

Husband and wife go into a restaurant to eat lunch. They sit down at a table and take a menu in order to select their foods.

She: Oh, I'm very tired. So much shopping in one morning. One has to use so much energy nowadays to buy anything. Well, dear, what'll you eat?

He: I feel quite hungry. I think that to begin with, I'll have some mushroom soup.

She: Be careful,dear. Remember we both have to diet a little. So, choose prudently. Maybe bouillon is better.

He: Well, okeh, bouillon, but afterwards I definitely intend to eat a cutlet with a baked potato swimming in butter, creamed peas and some rolls.

She: One moment, dear, aren't you overdoing it a bit? Do you know how many calories are in such a meal? It's terrible, terrible! But, if you insist, eat that much. I shall have an omelet. But what vegetables with it? I suppose spinach is best... still, spinach ... spinach... no, I'll also have potatoes and creamed asparagus, and... salad. Salad is fine for the figure.

He: And what dessert would you like to have? Perhaps a jello?

She: M-m-m-m, since I'll eat only an omelet, surely I have the right to select a tasty dessert. Maybe strawberries with cream, or chocolate pudding, or coconut cream pie, or...

He: Watch the calories, dear little wifey of mine! Oh, I just remember. Here in my pocket I have something that perhaps will interest you.Before you decide which dessert to choose, maybe you'd better look at this photo of you last summer wearing slacks!

She: Oh, you..you..miserable one! You win..you win. I'll go without dessert... without dessert... without....

–Doris T. Connor

STAMPO "HAVAJO" DE CHARLES C. CUMMINGSMITH, S. M.

Tre interesa, inter stampoj uzataj por tutmonda korespondado en Esperantujo, estas tiu de Frato Charles C. Cummingsmith, S. M. (Vidu ĝin maldekstre.) Je nia peto pri la signifo de la stampo, li klarigis jene:

"La viro estas unu el la *alii* aŭ ĉefuloj de Havajo; povas esti ke li ankaŭ estas batalanto. Sur la kapo li portas *mahiolo*, kasko farita el birdplumoj, kutime ruĝaj; oni enmetis la plumojn en bazo plektita el fibroj de la kokosoarbo, aŭ folioj. Sur la ŝultroj li portas *ahuula*, ankaŭ el birdplumoj kaj ankaŭ ruĝaj kun ornamaĵo de horizonta krescento el flavaj plumoj. Ĉirkaŭ la talio estas zono de *kapa* tolaĵo, farita el fibroj de moruso, kaj oni nomas ĝin *malo*; ĝi ankaŭ ŝirmas la generajn organojn. Li portas en la mano lancon el ligno; sed fakte la lanco estas multe pli longa ol montrita sur la desegnaĵo."

Pri la Esperantigita nomo Havajo, estas interese, ke la ĝusta elparolo de la insularo estas "Havaji" (Hawaii). "La *W* kiam ĝi staras meze de vorto kaj ne komenca litero, sonas kiel *V*. Do, *Waikiki* – (Ŭajkiki); sed *Ewa* – (Eva), ktp. Sed, ĉar la havaja lingvo ne estis skribita, ĝis kiam alvenis misiistoj, kaj pro la fakto ke ĉe la pluraj insuloj ekzistas iom da malsamo pri elparolo de vortoj, oni eĉ hodiaŭ pridiskutas pri la ĝusta elparolmaniero... Do, la literoj nur proksimumas la verajn sonojn; la indiĝenoj mem ne estis certaj pri la sonoj." Vere, interesaj insularo, popolo, lingvo, kaj... stampo.

Letero al la Redaktoro – Pri la Vortaro I.V.E.

(Opinioj en "Leteroj al la Redaktoro" kompreneble estas tiuj de la subskribintoj.)

Laŭ Akademiano Waringhien, fari Oficialan Vortaron prezentas materian neeblaĵon; plie, inter Akademianoj neniam oni atingus unuaniman interkonsenton (ISAE-TS-6). Kvazaŭ responde, Zamenhof diras en sia 5a Respondo de Of. Gaz. 1911: se la Akademio ne povas doni al ni Plenan Vortaregon, aliaj helpantoj povas krei ĝin provizoran.

Jen kial mi kun aliaj helpantoj planis plenumi ĝin. Sekve ni sendis originalon, nun de la prespreta dua parto de IVE, al la Akademianoj, postulante ĝentile de ĉiu el ili ĉu seriozan alnoton, ĉu simplan korekton.

Oni evitos tiamaniere deklarojn kondamnajn kontraŭ niaj Esperantaj Vortaroj, kiel tiun de la Akademio kontraŭ la unua parto de IVE, kaj tiun de la Prezidanto, Inĝ. Isbrucker, kontraŭ la Plena Vortaro kun Suplemento (ISAE-TS-6). Kaj ni povos uzi konfide la provizore Plenan Vortaregon, kiun Zamenhof sugestis.

F. A., Meksiko

The Big Esperanto Congress in Newark is all set for action. Plenty of fun and fellowship with Esperantists from many states, also from Canada, South America, and Europe. Have you sent $3 for Congress Ticket? Better yet, have you sent reservation for personal attendance?

Konkurso pri Novaj Membroj: El inter kelkdek novaj membroj, kiuj lastatempe venis al EANA, parto estas varbita de la sekvantaj samideanoj: *A. Smith* (1), *R. Powell* (3), *R. Campbell* (2), *Dr. Solzbacher* (1), *H. Tobusch* (1), *D. Walton* (2), *F. Hoekstra* (1), *J. Schneiders* (1), *P. Mimlitsch* (2), *H. Kruse* (3), *Ch. Shaw* (1), *B. Williams* (1), *G. Héroux* (1), *H. Walton* (1), *D. Jagerman* (1), *B. Haag* (1), *A. Obin* (5). Plej rimarkindaj okazintaĵoj en tiu kampanjo estas agado de A. Obin, kiu organizis tutan E-grupon en Kolegio; kaj letero al redaktoro en "Everywoman's", verkita de P. Mimlitsch, kiu donis ĉirkaŭ 20 informpetantojn, el kiuj jam 2 aliĝis al EANA. Ĝis nun plej multe da novaj membroj varbis: *A. Obin* (5), *D. Walton* (4), *H. Walton* (4), *R. Powell* (4), *H. Kruse* (3), *F. Hoekstra* (3).

Nova Membro de la Subtena Komitato: Lastatempe aliĝis al la Subtena Komitato de EANA ĝia plej juna membro *Terry Tilford*, altlerneja studento. Koran bonvenon!

Kontribuoj al la Subtena Kaso estas ricevitaj de la sekvantaj membroj: *C. D. Prewitt* $14, *Charles E. Shaw* $1.25, *D. W. Peacock* $1, *Ralph H. Beard* $10, *C. Stanley Otto* $5, *Pastro Robt. Sparks* $5, *A. Herschel* $5, *D-ro Wm. J. Knappe* $3, *Allan Hutcheon* $10, *Joseph Trytiak* $1, *Pastro Whipple Bishop* $10, *S-ino M. A. Hirschl* $5, *Julia May Leach* $5, *Preston Davis, Jr.* $5, *I. K. Ekstrand* $2, *Enrique Fong* $2, *Helen Walton* $3, *D-ro F. J. Belinfante* $2, *Bertha F. Sloan* $100, *Paul J. Kovar* $50, *Wilfrid G. Rouleau* $10, *Herbert Smart* $1.18, *Anonima* $10, *William Miernicki* $5, *J. F. Rettger* $2, *Beatrice Nelson* $1, *J. V. Espinoza* $1.50, *J. P. Maddex, Jr.* $.50. Elkoran dankon al ĉiuj pro tiu subteno.

Membro-Patronoj de EANA. Sinceran dankon al la jenaj personoj, kiuj lastatempe renovigis sian membrecon en la alta kategorio de Patrono: *S-ino Albert Berney, Alfred D. Dennison, D-ro kaj S-ino Joseph Gamba, Allan Greene, J. P. A. Greenwood, Frank Hammersley, Sara E. Harris, F. Karl Immeke, Anton Lenhardt, Elise C. Lippmann, D-ro George A. Maggio, Edgar Mason, Katherine Muttart, M. E. Muttart, G. J. Nunz, Lois Petry, W. G. Rouleau, Pastro A. Sandro, Isabel Snelgrove, J. V. Sorrel.*

"Amerika Esperantisto" en Bibliotekoj: Membroj de EANA vigle subtenas la kampanjon por enmeti AE en bibliotekojn, kaj la jenaj personoj donacis por tiu celo: *G. W. Bailey, Jr.* (10), *D-ro F. J. Belinfante* (3), *A. M. Brya* (10), *P. Davis, Jr.* (3), *D-ro L. A. DeVilbiss* (10), *D-ro J. Gamba* (2), *S-ino Joan Gamba* (1), *J. J. Hutchens* (8), *S-ino J. Hutchens* (1), *A. Hutcheon* (3), *E. F. Lacy* (1), *T. O'Neill* (10), *L. Saari* (1), *Pastro A. Sandro* (1), *"Rainbow"* (1), *H. Smart* (10), *F. W. Vedder* (10), *Helen Walton* (2), *Elsie Yunghans* (1), *Pauline Ziobro* (5). Koran dankon!

"Esperanto: The World Interlanguage". Pri novaj prezoj por ĉi tiu sukcesa Esperantistigilo, ni deziras korekti malgrandan eraron en la Jan-Feb AE. Prezo de unu broŝurita ekzemplero estas ankoraŭ $1.50 (kun 10% "Libro-Premio-Kupono"). Sed je mendo de du, tri, aŭ kvar ekz. la prezo estas po $1.25. Kaj je mendo de kvin aŭ pli ekz. po nur $1.00.

DU MEMORTAGOJ POR ESPERANTO

EN Aprilo okazis la 40-a datreveno de la morto de D-ro L. L. Zamenhof, aŭtoro de Esperanto, kaj en Julio estos la 70-jara jubileo de la apero de la unua lernolibro de la lingvo. Ĝi estis la Unua Libro por Rusoj kaj aperis en Varsovio la 14-an de Julio 1887 laŭ la malnova kalendaro -- do la 27-an de Julio laŭ la nuna kalendaro.

La nobla, modesta kaj genia homo, kiun la Esperantistoj nomas la Majstro, mortis en Varsovio la 14-an de Aprilo 1917, kiam la urbo estis okupita de germanaj trupoj, nur kelkajn tagojn post la eniro de Usono en la militon.

Multaj libroj kaj artikoloj estas verkitaj pri la vivo de Zamenhof. Ni denove rekomendas al niaj legantoj la *Vivon de Zamenhof* de Edmond Privat (haveblan en Esperanto kaj en angla lingvo), la impresan *Originalan Verkaron* de Zamenhof eldonitan de D-ro J. Dietterle kaj la duvoluman verkon *Leteroj de L. L. Zamenhof* kun treege interesaj komentoj de Profesoro Gaston Wäringhien.

Pri la familio kaj vivo de Zamenhof ni nun deziras prezenti kelkajn faktojn ne ĝenerale konatajn en la Esperanto-movado. Ni prenas ilin el artikolo en la juda enciklopedio *The Jewish Encyclopaedia.* Laŭ ĝi la patro de L. L. Zamenhof, Marko, kaj la avo, Fabiano, estis profesoroj de franca kaj germana lingvoj. Fabiano Zamenhof estis pioniro de ĝenerala edukado kaj kulturo en Bjelostoko. En 1873 Marko Zamenhof transloĝiĝis al Varsovio, kie li fariĝis profesoro de germana lingvo, unue en la veterinara (bestkuraca) instituto, poste en la realgimnazio. Li estis unu el tri judoj, kiuj tiutempe havis tian oficialan postenon, kaj li fariĝis eĉ Ŝtata Konsilisto. Li kompilis multajn lernolibrojn kaj estis la aŭtoro de Frazlibro en la Hebrea Lingvo, kiu aperis en Varsovio en 1905, kaj de multlingva frazlibro, kiu ankaŭ aperis en 1905.

Lazaro Ludoviko Zamenhof jam en la gimnazio kaj poste dum siaj universitataj studoj multe interesiĝis pri lingvoj, samtempe preparante sin al la kuracista profesio. Sed la ideo pri lingvo kiel Esperanto nur sufiĉe malfrue eniris lian kapon. Dum iom da tempo la penso pri lingvo matematike konstruita okupis lian imagon. Poste li pensis pri revivigo de unu el la mortintaj lingvoj, precipe la hebrea. Dum tri jaroj li laboris pri la judgermana lingvo kaj verkis gramatikon pri ĝi, ankoraŭ ne publikigitan en 1905. Li esperis, ke la judgermana lingvo, estante moderna lingvo uzata de milionoj tra la mondo, povus esti uzata kiel universala lingvo. Fine, forĵetinte ankaŭ tiun ideon, li atingis la konkludon, ke neniu lingvo ligita al iu individuo, nacio aŭ lando povus fariĝi universala komunikilo. Li konkludis, ke internacia lingvo devas esti neŭtrala.

Sepdek jarojn post la apero de la Unua Libro de D-ro Esperanto, kvardek jarojn post la morto de Zamenhof, Esperanto vivas kaj funkcias. Malgraŭ sennombraj internaj kaj eksteraj malfacilaĵoj la Esperanto-movado disvastiĝis tra la mondo, plifortiĝis kaj ebligis gravajn servojn al la uzantoj de la lingvo. Ĝi vivas ankaŭ en Nordameriko, kaj kun plezuro ni rememoras la vortojn, kiujn D-ro Zamenhof parolis en Washington en 1910: "Ni venis al vi, Usonanoj, ...por alporti al vi semon; kaj ni esperas, ke post nia foriro tiu semo potence ĝermos kaj kreskos, kaj en via lando nia afero baldaŭ havos siajn plej fervorajn kaj plej gravajn apostolojn."

ĈARLATANA LINGVOSCIENCO
Marr — Drezen — Stalin — Ĉikobava — Lapenna

D-ro William Solzbacher
Membro de la Akademio de Esperanto

(Daŭrigo de artikolo aperinta en la numero de Marto-Aprilo 1957)

"La aserto..., ke la evoluo iras de unulingveco al multlingveco..., ne korespondas al la historiaj faktoj... La lingvo evoluas de primitiva multlingveco al unuecaj formoj korespondantaj al la formoj de la homa socio estiĝantaj sur diversaj ŝtupoj de la historia evoluo (hordo, tribo, popolo, nacio)." R.O. Ŝor kaj N.S. Ĉemodanov, en *Vvedenie v Jazikovedenie* (ĉefa lernolibro de la marksista-leninista-stalinista lingvoscienco dum la Marr-periodo), Moskvo, 1945, p. 207.

"Ĉar en larĝaj, grandaj linioj la homaro iras de la iama ĉiaspeca disrompiteco (hordoj, triboj, gentoj, popoloj, nacioj, unuflanke; okupoj, kastoj, klasoj, aliflanke) al unueco, la lingvo ankaŭ evoluas de la iama tre granda multlingveco al baldaŭa unulingveco."
Ivo Lapenna, en *Retoriko,* Paris, 1950, p. 28.

"Kio do estas la lingvo? — La lingvo estas socia fenomeno."
A.S. Ĉikobava, en *Vvedenie v Jazikoznanie* (ĉefa lernolibro de la marksista-leninista-stalinista lingvoscienco dum la Ĉikobava-periodo), Moskvo, 1953, p. 23.

"La lingvo estas socia fenomeno."
Ivo Lapenna, en *Retoriko,* p. 29, kaj *La Internacia Lingvo,* London, 1954, p. 17.

"Bedaŭrinde la lingvoesplorado ĉiam estis ludejo por diletantoj... Estas malfacile diri nun, kio estis ĉarlataneco kaj kio estis stulteco... Profesoro D-ro J. J. Mikkola rakontis al mi, ke S-ino Kollontai, Soveta Ambasadorino en Stockholm, diris al li, ke estus tre bele, se la teorio de Marr montriĝus ĝusta, ĉar ĝi 'tre bone harmonias kun la marksista ideologio'."
Valentin Kiparsky, Profesoro de la Rusa Lingvo kaj Literaturo en la Universitato de Helsinki, Finlando, en *La Revolucioj en la Soveta Lingvoscienco,* en la revuo *Osteuropa* (Stuttgart, Germanujo), Februaro 1957, p. 86.

Retoriko ... Retoriko

En la libro *Retoriko* de Ivo Lapenna la Unua Parto, "La Lingvo", plenigas la paĝojn 5 ĝis 59. Se iu volus doni premion al verko, kiu sukcesas enmeti la plej grandan nombron da eraroj kaj malsaĝaĵoj en la plej mal-

grandan nombron da paĝoj, "La Lingvo" estus perfekta kandidato por la honoro.

La libro enhavas longajn piednotojn, mencias nomojn de verkistoj, citas frazojn en diversaj lingvoj, ekzemple la greka, kaj ŝajnigas la uzon de sciencaj metodoj. La kritika leganto tamen baldaŭ seniluziiĝas, vidante, ke multaj el tiuj "sciencaj" ornamaĵoj estas nur artifikoj por trompi naivulojn. Estas tute evidente, ke la aŭtoro neniam vidis la pli grandan parton de la libroj, kiujn li mencias, kaj ke li scias nenion pri la verkoj mem aŭ iliaj aŭtoroj. Kiam li kopias el aliaj verkoj, li preskaŭ ĉiam miskopias.

Piednoto sur paĝo 12 diras: "Starpunkton similan . . . havas M. Kroebler en la artikolo 'La Determinado de la Lingva Parenceco' (*The Determination of Linguistic Relationship*), aperinta en 'Anthropos', 1913, p. 309." – Kia esploro kaj dokumentado!, diros naiva Lapenna-admiranto. D-ro Lapenna eĉ elserĉis artikolon aperintan en Aŭstrujo en 1913! – Kia impertinenteco!, diros kritika leganto. La aŭtoro evidente ne havas ideon, pri kiu kaj kio li parolas. Tiu "M. Kroebler" estas Alfred L. Kroeber, iama Prezidanto de la Amerika Antropologia Societo kaj de la Lingvistika Societo de Ameriko. Li verkis multajn librojn pli gravajn ol tiu artikolo aperinta en 1913. Li loĝas en Kalifornio, kaj en la pasinta jaro, okaze de lia 80-a naskotago (li naskiĝis la 11-an de Junio 1876), la Lingvistika Societo de Ameriko eldonis belan memornumeron de sia revuo *Language* honore al li. Lapenna evidente neniam aŭdis pri li kaj liaj libroj, sed prenis la piednoton el artikolo de A. Meillet en *Linguistique Historique et Linguistique Générale,* p. 91, miskopiante la nomon (*Kroebler* anstataŭ *Kroeber*) kaj la paĝnumeron (*309* anstataŭ *389*), kaj miskomprenante la *M.*, kiu estas malplilongigo de la franca *Monsieur* (S-ro) kaj ne de la antaŭnomo. Estas facile vidi, kial Meillet menciis la *Anthropos*-artikolon de 1913: La artikolo de Meillet aperis en la revuo *Scientia* en Italujo en 1914, do tre baldaŭ post la artikolo de Kroeber.

"Pagio kaj Araĥanio"

Sur paĝo 31 Lapenna skribas, ke "la birmana literatura lingvo estas ĝenerale uzata kiel komunikilo ne nur en Birmanio, sed ankaŭ en Pagio kaj en Araĥanio." Kia saĝeco! Lapenna estas tia fakulo pri internaciaj rilatoj, ke li povas instrui nin eĉ pri Pagio kaj Arahanio! Ŝajne neniu el la recenzantoj de la Esperanto-gazetaro – inter kiuj tamen troviĝas kelkaj tre inteligentaj kaj spritaj kritikistoj – demandis, kie do troviĝas tiuj strangaj landoj. Evidente Lapenna ne scias. Lasu min fari provon, solvi la misteron. Araĥanio sendube estas Arakan, okcidenta provinco de Birmo, kun la ĉefurbo Akyab. Pagio eble estas kripligita formo de Pegu, urbo kaj provinco en Centra Birmo, aŭ kripligita formo de Pagan, iama reĝlando en Birmo, prosperinta de la 11-a ĝis la 13-a jarcento. Ĉiukaze la frazo de Lapenna estas absurda. Oni same povus diri, ke "la angla literatura lingvo estas ĝenerale uzata kiel komunikilo ne nur en Usono, sed ankaŭ en Kolorado kaj en Kalifornio."

Sur la sama paĝo 31 Lapenna parolas pri G. Sagard kaj lia libro *Granda Vojaĝo en la Lando de la Huranoj*, enhavanta laŭ li "viglan priskribon de la multnombraj lingvoj en Suda Ameriko". Mi jam klarigis en mia recenzo de *La Internacia Lingvo*, kiu enhavas la saman malsaĝaĵon, ke Sagard neniam estis en Sudameriko, sed vojaĝis inter la *Huronoj* en *Ka-*

nado (AE, Julio-Aŭgusto 1956).

Jen alia el la ŝercoj, kiujn Lapenna ludas kun siaj piednotoj, sur paĝo 13: "Vidu pri tio: Lersch, Filozofio pri la Lingvo ĉe la Antikvuloj, germana eldono, p. 28." Se vi vere volas "vidi", vi trovos, ke la verko *Sprachphilosophie der Alten* de L. Lersch aperis de 1838 ĝis 1841. D-ro Lapenna vere rekomendas la plej modernajn verkojn.

Simio, Homo kaj Lingvo

Multaj el la "sciencaj" klarigoj donitaj de Lapenna estas kopiitaj el tute malaktualaj libroj, kies hipotezoj jam delonge estas montritaj falsaj. Oni ofte havas la impreson, teni en la manoj libron verkitan en 1890, ne en 1950. Pritraktante en plej primitiva maniero la "tre longdaŭran historion de la homformiĝo el antropoidaj bestaj praŭloj ĝis la rekte iranta kaj pensanta nuntempa homo" (p. 26), Lapenna diras, ke "plej grandan signifon havas la formiĝo de elstara mentono ĉe la homo". La *homo Heidelbergensis* havis "antaŭenvolbitan buŝegon... kiel ĉe la simioj" kaj tial "ankoraŭ ne povis paroli", sed la *homo Neanderthalensis* havis mentonon, kiu "ankoraŭ ne estis elstara kiel ĉe la hodiaŭa homo, sed... troviĝas proksimume en rekta linio kun la buŝego. *Sekve*, la neandertala homo jam uzadis ankaŭ la sonan lingvon."

Mankas la spaco por korekti kaj ĝisdatigi ĉi tie la antropologiajn kaj paleontologiajn informojn de Lapenna. Sed pri la malprava opinio, ke la parolkapablo de la homo dependas de iu speciala evoluo de la mentono, de la lango aŭ de la gorĝo, mi volas citi la vortojn de D-ro Charles F. Hockett, Profesoro de Lingvistiko en la Cornell-Universitato (en *Language*, revuo de la Lingvistika Societo de Ameriko, 1956, p. 463): "Malnova eraro estas... la opinio, ke la homa lingvo realigas sian flekseblecon, almenaŭ parte, per la fakto, ke la anatomia strukturo de la supra spira sistemo kaj de la supra nutra sistemo de la homo permesas pli grandan flekseblecon de la sonproduktado... Kelkaj nuntempaj lingvoj havas fonologiajn sistemojn kun eble 75 vokaloj kaj konsonantoj malsamaj de la fonema vidpunkto; sed aliaj, je la alia ekstremo, sukcesas funkcii kun nur 12, kaj ili en neniu signifa senco estas pli 'primitivaj'. Tial ĉio, kion prahomo aŭ iu alia animalo, kiu evoluigus lingvosimilan sistemon de komunikado per voĉa-aŭda kanalo, devus posedi tiurilate, estas la kapableco fari kaj distingi tre malgrandan nombron da elementaj signoj. (Kiom? La Morse-koda telegrafio bezonas proksimume 5.)... Kredeble almenaŭ preskaŭ ĉiuj mambestoj havas la necesan ĝeneralan anatomian aparaton... Tio ne signifas, ke stephundoj aŭ ĉimpanzoj 'parolas' en la sama senco kiel la homoj, sed ĝi signifas, ke *la bazo de la malsameco ne troviĝas en la kruda strukturo, kiu povas esti deduktata, eĉ kun la plej granda lerteco, de antaŭhistoriaj makzeloj kaj kranioj.*"

Citaĵoj en diversaj lingvoj ne estas nepre necesaj en tia libro, sed se aŭtoro uzas ilin, ili devus esti ĝustaj. Priparolante disputon inter grekaj filozofoj pri la demando, ĉu la "nomoj" de la aĵoj ekzistas "per naturo" (*physei*) aŭ per homa decido (*nomo* aŭ *thesei*), Lapenna skribas *physeis* kaj *theseis*, uzante la nominativon de la pluralo (tute sensence) anstataŭ la dativo de la singularo. Li mencias malajan vorton *inna* por "patrino". Fakte "patrino" estas en la malaja lingvo *ibu* aŭ *bunda*.

Kiel malzorge kaj neprecize Lapenna verkis la Unuan Parton de la libro, oni vidas el la fakto, ke eĉ simpla ekzemplo el lia propra lingvo,

la serbokroata, estas fuŝa. Sur paĝo 16 li tradukas la rusan *knjaginja* kaj la serbokroatan *kneginja* kiel "grafino". La ĝusta traduko estas "princino". "Grafino" estas ruse *grafinja*, serbokroate *grofica*.

Mi povus plenigi tutan 32-paĝan numeron de nia gazeto per rimarkoj pri la centoj da eraroj kaj absurdaĵoj en la Unua Parto de *Retoriko*. Sed tio enuigus la legantojn. Mi prenu nur unu subĉapitreton, "En plena mallumo", de paĝo 7 ĝis 9, por demonstracii la fakton. Preskaŭ ĉiu frazo enhavas ion eraran aŭ kritikindan.

Kion Diras la Biblio?

"Bazante sin sur la Biblio, la unuaj opinioj – pli precize: fantaziaj hipotezoj – asertis, ke la homo ricevis la lingvon de iu supernatura forto. Tiu lingvo – la lingvo de Adamo kaj Eva – devus, kompreneble, esti la sola fonto de ĉiuj postaj lingvoj, ĝis la hodiaŭa tago."

Ho, kiel supera la "esploro kaj dokumentado" de tiu eksprofesoro estas al la "fantaziaj hipotezoj" de la kristanoj, kiuj, "bazante sin sur la Biblio" kaj kredante je "iu supernatura forto", kompreneble restas "en plena mallumo"! Responde oni tamen povus simple rimarkigi, ke Lapenna ŝajnas esti unu el tiuj ateistoj, kiuj mokas pri la Biblio, ne konante ĝian enhavon.

Kion diras la Biblio en la dua ĉapitro de Genezo pri la origino de la lingvo? "Kaj Dio la Eternulo kreis el la tero ĉiujn bestojn de la kampo kaj ĉiujn birdojn de la ĉielo, kaj venigis ilin al la homo, por vidi, kiel li nomos ilin; *kaj kiel la homo nomis ĉiun vivan estaĵon, tiel restis ĝia nomo. Kaj la homo donis nomojn al ĉiuj brutoj kaj al la birdoj de la ĉielo kaj al ĉiuj bestoj de la kampo.*" La Biblio do diras, ke *la homo*, ne "iu supernatura forto", "donis nomojn" al ĉio.

Poste, en la dekunua ĉapitro de Genezo, la Biblio raportas, ke "sur la tuta tero estis unu lingvo kaj unu parolmaniero", kiam la homoj komencis konstrui la turon de Babel, sed ke poste ili parolis multajn lingvojn kaj estis disigataj "sur la supraĵon de la tuta tero". La profeto Cefanja (tria ĉapitro) enhavas promeson pri "lingvo pura". Fine la Nova Testamento (Agoj 2) priskribas la Pentekostan Miraklon, en kiu ĉiuj aŭskultis la Apostolojn paroli en ĉies propra lingvo aŭ dialekto.

La Biblio instruas la fundamentan unuecon de la homaro, kiu devenas de unu viro kaj unu virino kaj kiu iam parolis unu lingvon. Tiun lingvon kreis "la homo". Poste estiĝis multaj lingvoj. La Biblio, kiu ja ne volas esti lernolibro de lingvoscienco, ne diras, kiel tiuj lingvoj rilatas al la pralingvo, ĉu ili devenis de ĝi aŭ ĉu kelkaj el ili estiĝis sendepende. Se "la homo" povis "doni nomojn" al ĉio je la komenco de la mondo, la Biblio ne kontraŭas (nek konfirmas) la supozon, ke poste aliaj homoj povis "doni nomojn" en alia maniero. La Biblio parolas pri la idealo de reciproka kompreno inter ĉiuj homoj. Ĝi ne diras, kiel kaj kiam tiu idealo efektiviĝos. La Biblio neniel kontraŭas la konkludojn de scienca esplorado en la kampo de la lingvoscienco – aŭ en aliaj kampoj.

Lapenna daŭrigas: "Sub la influo de la kristanismo oni emfazis pri la 'elektita popolo' kaj oni neis ĉiun ajn valoron al kulturoj greka kaj roma. Sekve ankaŭ la hebrea lingvo estis taksata kiel supera al ĉiuj aliaj." Tio estas tute absurda. La greka lingvo estas la lingvo de la Nova Testamento. La latina kaj la greka lingvoj estas la lingvoj de la ĉefaj liturgioj, de la ĉefaj religiaj verkistoj de la unuaj jarcentoj kaj de la Ekleziaj Kon-

cilioj. La multjarcenta brilo de la kristana Romo, de la kristana Konstantinopolo kaj de la kristana Aleksandrio frape kontraŭdiras la fantazian aserton, ke "sub la influo de la kristanismo... oni neis ĉiun ajn valoron al kulturoj greka kaj roma." Estas vere, ke de tempo al tempo kelkaj ekleziaj estroj kaj verkistoj, ekzemple Sankta Hieronimo, plendis, ke oni ne sufiĉe studis la hebrean lingvon, kiu estis la lingvo de la plej granda parto de la Malnova Testamento.

Lapenna skribas pri "Sankta *Girolamo*". Ŝajne li neniam aŭdis pri *Sankta Hieronimo* (latine *Hieronymus*, france *Jérôme*, angle *Jerome*, kroate *Jeronim*), kvankam li naskiĝis en Dalmatio kiel li mem, sed kopiis kripligitan formon *Girolamo* el itala libro, ne komprenante, pri kiu temas.

"Scienca" Konfuzo

Lapenna diras, ke "la itala historiisto Giambulari tute serioze klarigadis, ke la itala lingvo originas rekte el la hebrea." Tio ne estas vera. Pier Francesco Giambullari (1495-1555) skribis kontraŭ la opinio, ke la lingvo de Firenze (Florenco) estas koruptita formo de la latina lingvo, kaj provis pruvi, ke ĝi devenas de la *etruska* lingvo kaj ke la etruska lingvo devenas de la aramea kaj hebrea.

"Goropius pruvadis en la jaro 1580, ke nur la nederlanda lingvo povis esti tiu, per kiu oni parolis en la tera paradizo." Johannes Goropius Becanus tute ne povis skribi tion en la jaro 1580, ĉar li mortis jam en 1572. Estas vere, ke li asertis multe pli frue, ke la antverpena dialekto estas la plej malnova lingvo en la mondo. La tiel nomata *Goropismo* havis kelkajn anojn en Nederlando kaj Flandrujo, sed neniam estis grava.

Lapenna daŭrigas: "Alia tiaspeca 'lingvisto', *André* Kempe, deziris esti iom pli justa. Laŭ li, tri lingvoj estis parolataj, aŭ almenaŭ komprenataj, de la unuaj homoj: Dio parolis al Adamo svede, Adamo respondadis al li dane, dum la serpento tentis Evan (ĉu komplimente aŭ ofende por la Francoj?) en la lingvo – franca."

Jen amuza anekdoto. Sed kiu estis tiu Kempe, al kiu Lapenna pro iu mistera kaŭzo donis la francan antaŭnomon *André*? Li estis la sveda alkemiisto kaj mistikulo *Anders Kempe*, kiu vivis de 1622 ĝis 1688 aŭ 1689. Ĝis 1664 li estis artileria oficiro en la sveda armeo. Poste li vivis kiel kuracisto kaj alkemiisto en Trondheim (Norvegujo). En 1675, kiam la aŭtoritatoj volis enkarcerigi lin, li forkuris al Hamburg (Germanujo), kie li publikigis en 1688 strangan verkon pri la lingvoj de la paradizo (*Die Sprachen des Paradieses*).

Kopiante kaj miskopiante el malnova libro de Garlanda (aperinta en 1886), Lapenna kunmetis diversajn kuriozaĵojn, sed ne komprenis, ke la plimulto el tiuj strangaĵoj estis neniel tipa.

Kie Estas la "Scienco"?

D-ro Lapenna ofte parolas pri "scienco" kaj diras sur p. 7: "Korekta, scienca respondo... estas antaŭkondiĉo por ĝisfunda kompreno de la lingvoesenco kaj de ĝia funkcio (sendube li volis diri "de la esenco kaj funkcio de la lingvo"). Kvankam la scienco ankoraŭ ne sukcesis respondi al ĉiuj detaloj de tiuj ĉi fundamentaj demandoj, tamen multe da lumo estas jam alportita kaj kelkaj sendubaj faktoj estas pruvitaj kun granda scienca certeco."

Oni do devus supozi, ke Lapenna almenaŭ iugrade havigis al si informojn pri la nuna stato de la scienca esploro de lingvaj problemoj. Ta-

men li videble ne faris tion. *Retoriko* klare montras, ke *Lapenna studis eĉ ne unu modernan libron pri lingvistiko.* Li evidente nenion scias pri la verkoj de Trubeckoj, Sapir, Bloomfield, Hjelmslev, Whatmough, Pike, Guillaume, Laird, Jakobson, Brøndal, Uldall, Pei, Sturtevant, Kuryłowicz, Schrijnen, Harris. Eĉ pri la "pli maljuna generacio" en la lingvistiko li ŝajne nenion scias, ekzemple pri la verkoj de De Saussure, Baudouin de Courtenay, Delacroix, Jespersen, Wundt, Bally, Vendryes, Marouzeau. Eĉ grava verko originale verkita en Esperanto, *La Homa Lingvo* de Profesoro William E.Collinson, ne estas menciata en *Retoriko.*

La verko de Collinson, kiun Lapenna ŝajne tute ne uzis, pritraktas malpli vastan temon ol la Unua Parto de *Retoriko*, sed havas kvalitojn, kiuj tute mankas al la Lapenna-libro. La aŭtoro de *La Homa Lingvo* scias, pri kio li parolas, kaj scias, ke la fundamentaj.problemoj de la lingvoscienco estas multe tro komplikitaj por la naivaj patentsolvoj de iu Marr, Drezen aŭ Lapenna.

Pri la problemo de *monogenezo* aŭ *poligenezo* (kiun Lapenna, akceptante la absurdajn argumentojn de Marr, solvas favore al la poligenezo), Collinson diras (p. 89): "Ni devas konfesi, ke ni ne scias, ĉu la tuta lingvaro de la mondo eliras el unu sola fonto (teorio de *monogenezo* aŭ unuobla origino) aŭ el pluraj (*poligenezo*)." Preskaŭ ĉiuj modernaj lingvistoj konsentas kun Collinson pri tio.

Alia fakto, kiun Lapenna povus lerni el la verko de Collinson, estas, ke la lingvo ne estas *nur* socia fenomeno. Lapenna ŝatas komenci ĉapitrojn per la frazo "La lingvo estas socia fenomeno", same kiel Ĉikobava. Estas evidente, ke la lingvo estas socia fenomeno. Sed Lapenna – kiel aliaj marksistoj – donas al la frazo pli vastan signifon: "La lingvo, estante *pure socia fenomeno*, ĉiam fidele respegulis kaj respegulas la socian vivon." Tre malmultaj lingvistoj kaj sociologoj konsentos pri tio. La verko de Collinson enhavas bonajn argumentojn, kiuj montras, ke la lingvo ankaŭ havas sentespriman, estetikan kaj logikan funkciojn. Kiel diversaj funkcioj de la lingvo rilatas unu al la alia, estas unu el la plej malfacilaj kaj delikataj problemoj de la lingvistiko kaj psikologio.

Federico Garlanda

Lapenna ne uzis iun modernan libron pri la lingvoscienco, sed ŝajne nur rapide trafoliumis kelkajn tre malnovajn kaj malaktualajn verkojn, ekzemple du artikolojn de A. Meillet verkitajn en 1911 kaj 1914, kelkajn prelegojn de Max Müller faritajn antaŭ preskaŭ cent jaroj (en 1861 kaj 1863) kaj kelkajn verketojn de Alfredo Trombetti eldonitajn inter 1905 kaj 1912.

La ĉefa fonto por la unuaj 15 paĝoj de *La Lingvo* estas verko de *Federico Garlanda*, kiu unue aperis en New York en 1886 sub la titolo *The Philosophy of Words – A Popular Introduction to the Science of Language* (en la eldonejo Garlanda & Co.). La unua itala eldono aperis en 1890. Garlanda (1857 - 1913) estis italo, kiu en sia juneco pasigis kelkajn jarojn en Usono kaj Britujo. Li verkis la libron, kiam li estis eĉ ne 30-jara. Ĝi estas, kiel la subtitolo indikas, ne scienca, sed populara verko, nun jam delonge malaktualiĝinta. La ĉefa intereso de Garlanda estis la itala politiko. Li fariĝis membro de la Itala Parlamento kaj unu el la fondintoj de la naciista partio (*Partito Nazionalista Italiano*), kiu poste (en 1923) kunfandiĝis kun la Faŝista Partio de Mussolini.

Kiam la verketo de Garlanda aperis en 1886, ĝi estis sukcesa pro sia amuza stilo kaj interesa prezentado de faktoj kaj problemoj. Sed iu, kiu volis uzi tiun verkon en 1950, devis almenaŭ kontroli kaj ĝisdatigi ĝiajn informojn. D-ro Lapenna tion ne faris.

En tia kazo estus necese, uzi iom da inteligenteco kaj diligenteco en la elekto de la plej gravaj faktoj. Tiurilate Lapenna ankaŭ pekis. Ekzemple, menciante la teoriojn de grekaj filozofoj, Lapenna tute forgesis la du plej gravajn grekajn verkojn pri la temo: *Kratylos aŭ Pri la Gusteco de la Vortoj* de Platono kaj *Pri la Esprimarto* de Aristotelo.

La Ĉarlatanaĵoj de Marr

Lapenna, neniam studinte eĉ unu seriozan verkon pri moderna lingvistiko, prenas la ĉefajn kaj preskaŭ la solajn argumentojn por sia teorio, ke "la lingvo evoluas de multlingveco al unulingveco", el la ĉarlatana arsenalo de Marr:

"La realecon de tiu ĉi ideo (ke ĝenerale la unua, la plej primitiva formo de komunikado povus esti ekskluzive gesta kaj ke nur el tiu gesta lingvo, iom post iom, evoluis la parolata, sona lingvo) *pruvis,* surbaze de *profundaj sciencaj esploroj,* la *granda rusa lingvisto*, historiisto kaj etnologo Nikolaj Jakovljeviĉ Marr. Koncerne la tuton de la prilingva problemo, Marr starigis esence novan, materialisman teorion, *eluzante, kompreneble, grandskale ĉiujn pozitivajn rezultojn, atingitajn de la lingvistiko ĝis lia kreoepoko.*" (*Retoriko*, p. 20.)

Lapenna vere plenigas sian buŝon, kiam li parolas pri Marr. Ke Marr ne estis ruso, mi jam klarigis; li estis duone skoto, duone gruzo (georgo). "Granda", "profundaj sciencaj esploroj", "eluzante grandskale ĉiujn pozitivajn rezultojn atingitajn de la lingvistiko ĝis lia kreoepoko",— tio estas prenita el la soveta arsenalo de antaŭ 1950. Ekster la komunista mondo kaj kelkaj el ĝiaj eksterlandaj agentoj la fantaziaĵoj de Marr neniam estis akceptitaj, kaj, kiam la libro de Lapenna aperis, oni jam estis komencinta eĉ en Moskvo, forĵeti la Marr-ĉarlatanaĵojn.

Eble Lapenna aŭdis pri tio antaŭ ol sendi la manuskripton de sia libro al la presejo kaj tial enmetis en la subĉapitron "De multlingveco al unulingveco" la jenan lastan alineon: "Estas tute certe, ke multaj punktoj de la teorio de Marr ne povas esti akceptitaj. Tamen, al prezentitaj teoriaj konkludoj pri la lingvoevoluo fortan apogon donas la plej novaj malkovroj sur aliaj sciencaj kampoj." Laŭ la opinio de Lapenna, eĉ se kelkaj detaloj de Marr ne estas akcepteblaj, liaj teoriaj konkludoj estas pravaj.

En neniu alia loko Lapenna aludas, ke li havas iajn dubojn pri la fantaziaĵoj de Marr. Kelkajn el ili li eĉ rekte apogas per naivaj argumentoj el sia propra kuirejo.

La nekredeble groteskan ideon de Marr pri "la kvar prasonoj" Lapenna akceptas tute serioze: "La prahomo, tamen, havis kapablon eligi ankaŭ certajn sonojn. Surbaze de longaj esploroj Marr konkludis, ke tiuj prasonoj estis SAL, BER, JON kaj ROŜ. Ĉiu el tiuj ĉi sonkompleksoj estis prononcata kune, maldise, el la gorĝo, eligata kiel unueca, samtempa sono. Nur poste, sekvante kaj samtempe ebligante la evoluadon de la parola lingvo, tiuj ĉi sonaj kompleksoj komencis disiĝi, leviĝante el la gorĝo en la laringon kaj en la buŝon" (p. 22.)

Kion Diras la Lingvistoj?

Ernst Kieckers, Profesoro en la Universitato de Tartu (Estonujo), diris pri tio en sia libro *Die Sprachstämme de Erde* ("La lingvofamilioj de la Mondo", 1931): "Marr volas solvi la komplikitajn lingvistikajn problemojn per la teorio de kvar praradikoj, SAR (SAL), BER, JON, ROŜ, per kiuj, laŭ lia opinio, li povas klarigi ĉion. Tiu ideo sendube venas de la samniveliga principo de lia komunista ideologio; kun lingvoscienco tiu procedo havas nenion komunan" (p. 77).

En artikolo pri *Die Umwälzungen in der Sowjetischen Sprachwissenschaft* ("La Revolucioj en la Soveta Lingvoscienco", en la revuo *Osteuropa*, Februaro 1957), Valentin Kiparsky, Profesoro de Rusa Lingvo kaj Literaturo en la Universitato de Helsinki (Finlando), esprimas la opinion, ke "sendube lia ofendita ambicio pli ol vera scienca konvinko" puŝis Akademianon Marr al "plivastigo de lia fantazia hipotezo... En la okuloj de okcidentaj lingvistoj la teorio de Marr estis plene senkreditigita per lia aserto, ke ĉiuj primitivaj hordaj dialektoj estis proksimaj unuj al la aliaj kaj ke ĉiuj vortoj en ĉiuj hodiaŭaj ekzistantaj lingvoj povas esti derivataj de 'kvar praelementoj' – *sal, ber, jon* kaj *roŝ*. En tiuj praelementoj laŭ li troviĝas la plej malnovaj gentaj nomoj de la Te*sal*oj, I*ber*oj, *Jon*oj, kaj Et*rus*koj... Estas malfacile, diri nun, kio en tio estis ĉarlataneco kaj kio estis stulteco. Kiam mi parolis en Leningrad en la jaro 1933, unu jaron antaŭ la morto de Marr, kun kelkaj Marr-istaj eminentuloj, ili ŝajnis esti tute sincere konvinkitaj pri la praveco de siaj teorioj. Samtempe tamen, kiel mia instruisto, Profesoro D-ro J. J. Mikkola, rakontis al mi tiam, S-ino Kollontai, Soveta Ambasadorino en Stockholm, diris al li dum vespera festo, ke estus tre bele, se la teorio de Marr montriĝus ĝusta, ĉar ĝi 'tre bone harmonias kun la marksista ideologio'..."

Mi ankoraŭ montros, kiel la ĉarlatanaj teorioj de Marr, Drezen, Stalin, Ĉikobava kaj Lapenna pri la origino de la lingvo devenas de la ideoj, kiujn Friedrich Engels, unu el la du patroj de la marksismo, esprimis en artikolo pri "La Rolo de la Laboro en la Transiro de la Simio al la Homo", verkita en la jaro 1876.

La absurdaj Marr-ideoj pri *sal, ber, jon* kaj *roŝ* eĉ donis "poezian" inspiron al William Auld, redaktoro de la UEA-gazeto "Esperanto", instigante lin al verkado de "profundaj" versoj en *La Infana Raso* publikigita en 1956.

La faktoj fariĝas eĉ pli groteskaj kaj satirprovokaj, se oni aldonas, ke la ĉarlatanajn ideojn de Marr pri la "klasa" karaktero de la lingvo defendis "Nefermita Letero al Stalin" subskribita de la Estraro de UEA – kies tiamaj membroj pro tio devus vuali siajn vizaĝojn en honto – kaj de la Plenumkomitato de SAT. Pri tio mi ankoraŭ parolos.

La sola faktoro, kiu iam donis ian gravecon al la fantaziaĵoj de Marr, estis la potenco de Stalin, kiu apogis ilin kaj devige subigis al ili la sovetan lingvosciencon. Kiam Stalin ŝanĝis sian opinion en 1950, la tuta konstruaĵo de fabloj kaj teorioj terenfalis eĉ en Rusujo, kaj oni senkompate forbalais eĉ la lastajn pecetojn. Nenio restas de tiu absurda kaj senkreditigita eksteorio de la marksismo-leninismo-stalinismo -- escepte de la Unua Parto de la *Retoriko* de Lapenna kaj la versoj en *La Infana Raso* de Auld.

(Daŭrigota).

ESPERANTA KRONIKO

Van Allen Lyman, dumviva membro de EANA skribas: "Uzu la vorton *AERO* (kaj nenion alian) anstataŭ *AIR MAIL* sur poŝtaĵoj. Kaj metu la vorton *Esperanto* en pli malgrandaj literoj sub *AERO*." Bona Esperanta sugesto, kiun ĉiuj Esperantistoj devus pripensi.

Samideano Ed Nixon, Alberto, Kanado, pioniro de Esperanto, havas 70 jarojn, sed vigle kaj ĝoje trovas flankokupojn, kiel farado de teleskopo por si mem, kaj mirindaj flugludiloj por la infanoj. Li ankaŭ trovas, ke "la birdoj en Alberto flugas voston antaŭe por forteni la polvon de siaj okuloj." Ĉu vere!!!

Esperanto-Societo de Ĉikago faris sonbendon por saluti la malferman kunsidon de la nacia kongreso de la Esperanto-Asocio de Argentino. La ideo venis de la filo de D-ro Valentinuzzi, kiu daŭre vervigas la kunvenojn de ESĈ. Entute 17 Esperantistoj de Ĉikago salutis la kongreson kaj kantis du Esperantajn kantojn. Tre bona ideo.

Eugene M. Beck raportas, ke responde al demando al radio-komentisto, Ulius L. Amoss, pri Esperanto en la mallibera parto de la mondo, S-ro Amoss parolis dum kvar minutoj pri la temo, per radio-stacio WBAL, la 17an de decembro 1956. Membroj povus instigi al radio-komentistoj paroli pri Esperanto-temoj, se ili simile skribas al tiuj diversloke.

S-ro Emmanuel Arias Luna, nia membro en Meksiko-Urbo, estas profesia muzikisto en la Nacia Simfonia Orkestro de Meksiko. Li planis vizitojn inter usonaj Esperantistoj dum muzikaj prezentadoj en sudaj urboj de Usono. Tre fervora kaj bona Esperantisto estas S-ro Arias Luna, kiu havas 21 jarojn. Bedaŭrinde pro lastmomenta nuligo de la vojaĝo pro iuj interŝtataj kialoj, li ne povis viziti Usonon.

D-rino Luella K. Beecher, Prezidanto de la Lima Esperanto-Asocio, Ohio, pioniro de Esperanto, kaj grava estro en la Bahaa Kredo, ĝuis ripozadon en Grenado, B.W.I., dum la vintro. Ŝi revenis al Lima la unuan de majo. D-rino Beecher estas amata de ĉiuj, kiuj konas ŝin, sed la grupo en Lima speciale amas ŝin kaj nomas ŝin "onklino" kiel karnomo. EANA ŝuldas mil dankojn al D-rino Beecher pro konstantaj kaj malavaraj donacoj dum multaj jaroj en la Subtena Konsilantaro de nia Asocio.

S-ro J. W. Young, Ontario, Kanado, estas veterano de EANA, kiu unue interesiĝis pri Esperanto en la jaro 1903, pro Esperanto-lecionoj en "Family Herald", Montreal. Post kelkaj jaroj li starigis klubon, kaj multe korespondadis tra la tuta mondo. Li skribas, ke "Esperanto donis al mi la plej grandan plezuron de mia vivo". Kiel soldato en la Unua Mondmilito, li vizitis Esperanto-klubojn en Londono, kaj starigis Esperanto-kurson en la armeo ĉe Seaford. Ni kore salutas lin.

El Guayaquil, Ekvadoro, venis al Usono blinda samideano *Byron L. Eguiguren O.* por viziti dum kelka tempo en New York kaj studi en la ĉi tiea Instituto por Blinduloj. Jam de la jaro 1954 S-ro Eguiguren estis membro de EANA, kiun li nomas "Nia Amerika Asocio". En la Universitato de Guayaquil, kie li studas, S-ro Eguiguren regule propagandas Esperanton inter siaj kunstudantoj.

Allan E. Fineberg, Jersey City, havas nur 16 jarojn, sed li tre bone sukcesas pri diversaj klopodoj por propagandi Esperanton. Lastatempe aperis "letero al la redaktoro" pri Esperanto en "The Jersey Journal", kiu lerte prezentis la interlingvon. En la sama ĵurnalo, la 16an de majo, aperis granda artikolo kun bildo de Allan, kiu plej favore kaj bone prezentis Esperanton, la aktivecon de Allan, kaj lian specialan intereson pri Esperantistaj Skoltoj. Li nun pretigas bultenon, "Amerika Skolto", por Esperantistigi la skoltojn en Nord-Ameriko.

S/Sgt. James C. Faughnan, aktiva membro de EANA en la mararmeo, Camp Lejeune, sendas eltranĉaĵon de "Daily News" kun bona sugesto por ĉiuj Esperantistoj, nome: Multaj ĵurnaloj havas kolonon de demandoj kaj respondoj. Ekzemple, en ĉi tiu okazo oni demandis, "Who originated Esperanto?", kaj la ĵurnalo presis plenan respondon pri Zamenhof k.t.p. Sendu al via ĵurnalo similajn demandojn!

D-rino Margaret Kidder, Drury College, Missouri, havis tre sukcesan Esperantan grupon dum la pasinta jaro. Diversaj membroj de la grupo aliĝis al EANA kaj aktive partoprenis en aferoj de Esperanto. Kiam la bela grupo metis anoncon en Esperantan gazeton por havi korespondantojn tra la mondo, ili ricevis pli da respondoj ol ili povis atenti. Prof. Kidder estis jam dum jaroj bona subtenanto de EANA, kaj ĉiam fervore instruis Esperanton inter siaj studentoj. Lastatempe, ŝi gvidis vojaĝon por studentoj el siaj kursoj al Meksiko. Konante D-rinon Kidder, oni povas esti certa, ke tiu vojaĝo estis plej ĝuinda por ĉiuj partoprenintoj.

D-ro Lee-Min Han, longtempa membro de la Subtena Komitato EANA, servas kiel kuracisto en W.H.O. (organizo por tutmonda saneco) en Egiptujo. D-ro Han, pro multaj jaroj de sindona servo, planas eksiĝon en la aŭtuno. Se li trovos okupon en Usono, li kaj la familio translokiĝos al nia lando. Ni ĉiuj esperas, ke li sukcesos tiurilate.

Profesoro E. A. Rogers, dum multaj jaroj estris la lernejon Montezuma Mountain School, Los Gatos, Kalifornio, sed pro malsano necesis eksiĝi de aktiva laboro. "Montezuma" havis Esperanto-kursojn de la komenco de ĝia fondiĝo sub gvidado de Prof. Rogers. La lernejo estas en plej bela loko kaj vere fama al ĉiuj laŭ la Pacifika Marbordo. Ni, kaj ĉiuj liaj multaj amikoj kaj samideanoj, deziras por li bonan resaniĝon.

Pastro Antonio Sandro, New Haven, Conn., veterano nia, inter aliaj Esperanto-ekzercoj tradukas poemojn. Li sendis belan poemon kun bona Esperanto-preĝo por la venonta kongreso, el kiu ni presas strofon:

Ĝoju la Kristan-animo	Eĉ en lingvo Zamenhofa
Per la versoj – mia rimo	Ĉi skribita unustrofa.

F-ino Bertha E. Mullin, Philadelphia, Pa., tre amata de ĉiuj kiuj konas ŝin, estas dum longa tempo membro de la Subtena Komitato de EANA. F-ino Mullin estas paralizita kaj havas aliajn malfacilaĵojn, tamen ŝi mirinde kaj entuziasme partoprenas en ĉiuj bonaj kaj kulturaj aferoj de la mondo – jes, inkluzive Esperanto, kiun ŝi bone scias de infanaj jaroj. La rakonto pri la mirinda vivo de tiu genia fraŭlino estas tiel interesega kaj kuraĝiga, ne nur al invalidaj sed al ĉiuj homoj, ke ni planas plenan rakonton en pliposta numero de AE.

Pastro Whipple Bishop, kiu lastatempe estris ĉe "Unity Temple" en Des Moines, Iowa, ĵus ricevis novan postenon por "Unity" en Little Rock, Arkansas. Ĉiam fervora Esperantisto, li ŝatus ĉeesti la Kongreson en Newark, sed la nova servo ne tion permesas. Tamen, li ne nur mendis kongres-karton sed pagis por bankeda bileto, por ke iu meritplena Esperantisto povu ĝui la okazon. Do, multan dankon al Pastro Bishop, kaj "Bonan apetiton!" al lia anstataŭanto.

Skolta Esperantista Ligo: Nova reprezentanto por SEL en Usono estas *C. Stanley Otto,* 20 Harvard Terrace, West Orange, N. J. Oni planas novan bultenon por usonaj skoltoj Esperantistaj, "Amerika Skolto", kies redaktoro estos *Allan E. Fineberg,* 62 Bergen Avenue, Jersey City, N.J.

D-ro Bela Doczy, kiu estis aktiva Esperantisto en Hungarujo antaŭ kelkaj jaroj, intencas translokiĝi al Miami, laŭ informo de *D-rino Lydia A. DeVilbiss.* Ŝi raportas bonan ideon de D-ro Doczy, ke Esperantistoj devus utiligi la telefonon por ekzerci Esperante, kun aliaj samideanoj. Ŝi ankaŭ sugestas, ke ni presu pli da kantoj por ke kluboj kaj kursoj havu multan kantadon Esperante. Membroj kiuj konas, aŭ tradukas, belajn kantojn sendu ilin por presi en AE.

George W. Haskell, Cuttyhunk, Mass., pioniro de EANA, sendis al ni tri belajn poemojn, sed en la angla lingvo: *Dream Island* (Sonĝ-Insulo), *The Lesson of the Violet* (La Leciono de la Violo), kaj *Sea Gulls* (Mevoj). Kiu inter niaj membroj estas bona tradukisto de poezio? La poemoj de S-ro Haskell estas veraj juveloj pri la naturo, kaj ni presus el ili, se ni trovus tradukiston. Ni gratulas al nia pioniro pro la talento. Kaj ni ankaŭ gratulas pro liaj 86-jaroj da fruktodona aktiveco.

Letter to the Editor: "I like the proposed amendment to the constitution. No one who is not loyal to our government has a right to be a member of our organization. The best answer to the UEA action is to build up an international EANA. Have you seen the UEA Jarlibro? No mention of the EANA or Amerika Esperantisto although the EANA is the most important Esperanto organization in North America. And the American Esperantist the outstanding Esperanto publication." – *Florida.*

International Christian Esperantist League uses Esperanto in the service of the ecumenical movement. Inquiries invited. *Edwin C. Harler, 2836 N. Park Ave., Philadelphia 32, Pa.*

TEO JUNG KAJ D-RO STANISLAV KAMARÝT

S-ro Teo Jung, Redaktoro de Heroldo de Esperanto, skribis al D-ro William Solzbacher pri rimarko en unu el la leteroj de D-ro Stanislav Kamarýt represitaj en AE de Januaro-Februaro 1957, Ĉar unu frazo, en kiu aperis la nomo de S-ro Jung, eble povus esti miskomprenata, *S-ro Jung klarigas, ke li neniam havis Hitler-portreton en sia oficejo.* Ŝajnas al ni, ke D-ro Kamarýt tute *ne* parolis pri *fakto,* sed uzis *imagitan ekzemplon,* kiam li skribis, ke "la verkintoj (de "naiva" kritiko en "Heroldo" kaj "Esperanto" de UEA) ne spertis, kion signifas Hitlerana premo,*eĉ se* (t.e. eĉ en la okazo, ke – eĉ se oni supozus, ke) Jung havis en sia oficejo Hitler-portreton."

En Milwaukee, Wisconsin, komenciĝis en Januaro la dua parto de Esperanta kurso en la "Shorewood Opportunity School" sub gvidado de *Jon Willarson*. La loka Societo kunvenas regule en la hejmoj de diversaj membroj, kaj laŭ raporto, amuzas sin per legado de "Hamleto" en Esperanto, interrompata per manĝado de terpomaj floketoj kaj trinkado de – "Coca Cola" (ni supozas)!

F. M. Goodhue, Charlton, Mass., sendis specimenon de glumarko pri la Bostona Esperantista Societo, 1916. Ĝi estas bela desegnaĵo, kiu respegulas la aktivecon de Esperantistoj en tiu tempo. Li skribis: "por via muzeo" – tamen eble tiu servos ne nur por estontaj generacioj, sed por instigi nin presi noton kun bildoj de aliaj tiaj memoraĵoj, se niaj membroj sendos aliajn specimenojn al ni kun klarigoj pri la glumarkoj, kaj pri la kluboj aŭ personoj, kiuj eldonis ilin.

Niaj mortintoj: *Ann Eliza Beatty* mortis la 19an de novembro en Williamsport, Ohio, je la aĝo de 99. F-ino Beatty lernis Esperanton en 1906, kaj dum la jaroj aktive partoprenis en la Esperanto-movado. Ŝi verkis la kantlibron "Espero Internacia", kiu estas kolekto de 240 kantoj kaj himnoj, originalaj kaj tradukitaj. Dum pasintaj jaroj F-ino Beatty loĝis tute sola ĉe sia bieno en Cardington, Ohio. Antaŭ du jaroj ŝi malsaniĝis kaj pro tio loĝis kun amikoj en Williamsport, kie ŝi mortis. *Edwin Sievers* mortis la 19an de marto en Detroit, Mich., pro subita koratako je la aĝo 65. S-ro Sievers lernis Esperanton en 1929, kaj dum la jaroj per nepri-kantitaj sed sindonaj agoj helpis la progreson de Esperanto en Detroit kaj najbareco. Li ankaŭ ĉiam subtenis la asocion EANA per membreco en alta kategorio kaj donacoj. Al lia edzino Thea kaj familio ni esprimas sincerajn kondolencojn. *Peter Golobiĉ* mortis la 11an de marto en Cleveland, Ohio, je la aĝo 62. S-ro Golobiĉ estis rifuĝinto el Jugoslavujo, kaj venis al Usono antaŭ proksimume 7 jaroj, de kiu tempo li estis membro de EANA. Li estis speciale agema en la katolika Esperanta movado kaj eldonis mimeografitan bultenon "La Kruco". Ĵus antaŭ sia morto li skribis, ke frapis lin aŭtomobilo kaj rompis lian ŝultron, pro kio ĝi devas resti en gipso dum almenaŭ 5 semajnoj. Verŝajne tiu akcidento estas parte la kaŭzo de la morto. *D. M. Lynds* mortis frue en la jaro en Berkeley, Kalifornio, je la aĝo 98. Li naskiĝis en Nova Skotlando, Kanado, kaj enmigris Usonon en la jaro 1871. Li estis aŭtoro de la poliglota libro "Studies in Esperanto", kiu komparas Esperantajn vortojn kun rilataj vortoj en 10 lingvoj. Li estis dum multaj jaroj membro de EANA. *J.W.Hope*, iom pli ol 80-jara, mortis je la fino de la jaro 1956 en North Vancouver, B.C. Li estis veterano de EANA. *D-ro Sterling B. Talmage*, mortis la 8an de novembro en Salt Lake City, Utah, je la aĝo 68, laŭ raporto en la Deseret News, sendita de nia membro Lloyd J. Byars. Dr. Talmage estis brila sciencisto kaj edukisto, kaj poste redaktoro de la "Deseret News". Li estis laŭ religio "Mormono", kaj servis kiel misiisto en Anglujo dum sia juneco. Dum multaj jaroj li interesiĝis pri Esperanto. *Don Ramon Escobar Tamayo*, amata patro de ano de Esperanto-Klubo Manzanillo, Kubo, mortis la 20an de februaro, laŭ informo de nia membro Arturo Gomez. Al ĉiuj familianoj kaj intimuloj de niaj mortintaj samideanoj ni esprimas niajn kondolencojn.

DEZIRAS KORESPONDI

Kosto de anonco: Eksterlande, unu vorto aŭ mallongigo por unu cendo (ses vortoj por 1 int. respondkupono); Enlande, unu vorto por du cendoj.

Brazilo. Prof. Carlos Geiser, *São Jose* (S. C.), 50-jara, deziras kor. kun Usonanoj.

Ĉeĥoslovakujo. F-ino Stanislava Kratochvilova, u Hranic 41, *Praha XX* (Strašnice). 22-jara, dez. kor. pri muziko kaj historio.

Hispanujo. Manuel Romeo Gómez, Excmo. Ayuntamiento de *Monforte de Lemos*, Lugo. Deziras korespondi.

Hungarujo. Ottó Ballai, Kossuth L. u. 72, *Nagykörös.* Dez. kor. per ilustritaj PK kun Usonanoj.

Hungarujo. Alexander Köberl, Magyar u. 19, *Györ,* 15-jara gimnaziano dez. kor. pri tekniko, danc-muziko kaj poŝtmarkoj.

Japanujo. Sueki Matsumoto, No. 1844 Fugi, *Yamaga she* (Kumamoto ken). Deziras kor. kun knabino 15 - 17-jara.

Japanujo. F-ino Sumiko Kaŭaniŝi, 2 Minami-Zaimoku-ĉo, *Takasago.*

Japanujo. Kjosuke Jukimura, 3 Ŝimmci-ĉo. *Akaŝi.* Kokbredisto dez. kor. kun farmistoj, kokbredistoj, inventistoj de plibonegiloj.

Kanado. Bruno Samson, *St-Barnabe-Nord,* Co. St-Maurice, P.Q. Instruisto dez. kor. Esperante, angle kaj france, prefere kun virinoj, instruistinoj.

Kubo. Jose Matilla, Cisneros 15, *Camaguey.* Deziras interŝanĝi PM kaj E-presaĵojn kun la tuta mondo.

Pollando. Jan Adamczyk, ul. Wielkopolska 27/30, *Szczecin.* 26-jara dez. kor. kun la tuta mondo, interŝ. PM (precipe kun amerikaj landoj).

Usono. Allan E. Fineberg, 62 Bergen Ave., *Jersey City 5,* N.J. 16-jara knabo dez. kor. kun Esperantistoj ĉie, speciale kun Izraelan(in)oj.

Kristana Bulteno estas monata gazeto, tute en Esperanto, kiu prezentas religiajn artikolojn el protestanta vidpunkto. Eldonata en Usono. Petu de: *Robert Powell, 2223 35th St., Astoria 5, N. Y.*

Boletin, monata organo de la Hispana Esperanto-Federacio, bele presita parte en Esperanto parte en Hispana lingvo. Interesaj raportoj pri la enlanda movado, kun bonaj artikoloj literaturaj. Jarabono $1.25. Abonebla ĉe EANA, 114 W. 16 St., New York 11, N. Y.

THE CONNOR COURSE IN ESPERANTO

Correspondence Course with Vinylite Records
Instruction by Doris Tappan Connor

The *"Connor Course"* is unique, – it provides real-life disk conversations plus personal instruction. You *converse* with the disk and *confer* with the instructor. Compiled by experts.

The complete *"Connor Course"* includes the following:

(1) A lively text, *"Esperanto: The World Interlanguage."*
(2) Eight *"Vinylite"* double-sided 10 records, 78 r.p.m.
(3) A practical and easy-to-follow *"Study Guide"* (82 pp.)
(4) Personalized instruction and guidance of *Mrs. Connor.*
(5) Supply of answer paper and printed return envelopes.
(6) An interesting card game, to develop your vocabulary.
(7) And finally, an official *"Certificate of Achievement"*.

FOR INDIVIDUAL STUDY: The complete *"Connor Course"*, as described above, will be sent postpaid for *only $36.*

FOR GROUP STUDY: Buy one complete *master course* at $36. Each additional member pays *only $6 more* for Textbook and complete Study Guide for his own use.

Full money-back guarantee. So, place your order *NOW:*

LINGUAPHONE HOME STUDY COURSES

You can learn *ESPERANTO,* or any other language listed below, by the world-renowned *Linguaphone* Ear-Eye Method. Order through the *Esperanto Book Service* for benefits to both yourself and your Esperanto Central Office. You may select:

Esperanto	Russian	Swedish	Persian
Italian	Finnish	Hebrew	Hausa
Irish	Arabic	Bengali	Spanish
Polish	Japanese	Greek	Dutch
Chinese	Latin	German	Afrikaans
Malay	French	Czech	Hindustani
English	Portuguese	Norwegian	Effik

Regular list price for *Esperanto,* complete course, is $57.50. Most other languages are priced the same. A few higher, a few lower – dependent upon number of records and other factors. Write to *Esperanto Book Service* about any language in which you are interested. Special payments for members of EANA.

Esperanto Book Service, 114 W. 16 St., New York 11, N. Y.